

Νέα στοιχεία για τη Μονή του Αγίου Νεοφύτου του Εγκλείστου κατά τους 15ο και 16ο αιώνες

[Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Προσκυνήματα-Οδοιπορικά-Τουρισμός](#)

Με την ευκαιρία της διοργάνωσης του συνεδρίου: “Ο Άγιος Νεόφυτος ο Έγκλειστος: 800 χρόνια από την κοίμησή του”

Η αρχαιακή έρευνα στο Κρατικό Αρχείο της Βενετίας εδώ και πολλά χρόνια μας άνοιξε διάπλατα έναν ορίζοντα και έναν κόσμο με ανεκτίμητες πληροφορίες για την “τάλαινα και κεκαυμένη Κύπρο”, που ίσως δεν είχαμε ποτέ σκεφτεί αλλά ούτε ποτέ φανταστεί. Με πολύ μόχθο, με πάθος και προσήλωση έχουμε συγκεντρώσει και εκδώσει ή δημοσιεύσει εκλαϊκευμένα ένα μέρος από το υλικό αυτό. Πολλές φορές ωστόσο, για ευνόητους λόγους, έχουμε πληρώσει ένα βαρύ, θα λέγαμε, τίμημα για τα πολύτιμα απότοκα των ερευνών μας. Οπωσδήποτε, ενδιαφέροντα και άγνωστα στοιχεία έχουμε ανακαλύψει για μονές, κτήτορες μοναστηριών, δωρητές εικόνων κ.ά. Κάποια στοιχεία, μεταξύ άλλων, που έχουμε φέρει στο φως αφορούν στη Μονή του Αγίου Νεοφύτου του Εγκλείστου. Πρόκειται για δύο άγνωστους ηγουμένους της Μονής και για κάποια προσωπογραφικά στοιχεία για τον ζωγράφο Ιωσήφ Χούρρη, του οποίου έργα κοσμούν το Καθολικό της ίδιας μονής. Τα στοιχεία αυτά δεν είναι παρά ενδιαφέρουσες και σπάνιες ψηφίδες για τον ιερό χώρο, όπου κάποτε έζησε και έδρασε αυτή η λαμπρή μορφή της

Ορθοδοξίας, ο Άγιος Νεόφυτος ο Έγκλειστος, που μας κληροδότησε και πλουσιότατο συγγραφικό έργο. Ενδιαφέροντα επίσης στοιχεία είναι τα σχετικά με την ενίσχυση της Μονής του Αγίου Νεοφύτου του Εγκλείστου από δύο Φράγκους βασιλείς, πατέρα και υιό, κατά τον 15ο αιώνα. Κατά τα χρόνια της βενετικής κυριαρχίας έχουμε τις ειδήσεις που αφορούν τα εισοδήματα της μονής και ότι ο Άγιος Νεόφυτος ο Έγκλειστος είχε κοιμηθεί και ενταφιαστεί στην Εγκλείστρα. Επίσης πληροφορηθήκαμε για έναν άγνωστο μέχρι πρότινος ηγούμενο της μονής, με το όνομα Ανανίας ο οποίος το 1537 καθαιρέθηκε και εξορίστηκε πέραν των ορίων του διαμερίσματος της Πάφου, γιατί θέλησε να αποσχισθεί από την Εκκλησία της Κύπρου και να χειροτονηθεί από τον Πατριάρχη της Ιερουσαλήμ ή τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας. Οι προσπάθειες αυτές του ηγουμένου της Εγκλείστρας είχαν γίνει σε συνεργασία με τον ηγούμενο Φιλόθεο της Μονής του Αγίου Νικολάου του Ακρωτηρίου ή των Γάτων. Επίσης μεταξύ των νέων στοιχείων για τη μονή είναι και το όνομα ενός ηγουμένου της Εγκλείστρας, που ήταν υποψήφιος το 1568 για την εκλογή επισκόπου Σολέας, μετά τον θάνατο του Νεοφύτου Λογαρά. Πρόκειται για τον ηγούμενο της Εγκλείστρας Αυξέντιο.

Οι Φράγκοι βασιλείς, όπως πληροφορούμαστε από τις πηγές, ενίσχυαν και ευεργετούσαν και ορθόδοξες μονές και ναούς, στοιχεία τα οποία συναντούμε και επί Βενετοκρατίας όπου τότε οι ενισχύσεις μοναστηριών και ναών πραγματοποιούνταν από τον δόγη, μετά από σχετικά αιτήματα των ενδιαφερομένων και με τη διαμεσολάβηση, πάντοτε, των Βενετών αξιωματούχων στην Κύπρο. Αναφέρουμε ενδεικτικά την ενίσχυση των μοναχών της Μονής του Μέσα Ποταμού, την ενίσχυση της Μονής του Αγίου Σάββα της Καρόνος από τον τελευταίο Φράγκο βασιλιά κ.ά. Σχετικά με την ενίσχυση της Μονής του Αγίου Νεοφύτου, η οποία σημειώνεται στο εν λόγω έγγραφο απλώς ως Εγκλείστρα, ας δούμε αρχικά την περιπέτεια του εγγράφου, στο οποίο διασώζεται η ενδιαφέρουσα αυτή είδηση. Στις αρχές του 17ου αιώνα είχε μεταφερθεί στη Γαλλία από την Κύπρο από έναν Γάλλο υποπρόξενο μία σειρά εγγράφων, που είχαν συνταχθεί κατά τον 15ο αιώνα, επί εποχής του τελευταίου Φράγκου βασιλιά της Κύπρου Ιακώβου Β΄ Lusignan, δηλαδή του συζύγου της θρυλικής βασίλισσας Αικατερίνης Κορνάρο.

Στη συνέχεια η πολύτιμη αυτή σειρά εγγράφων για την ιστορία μας πέρασε στην ιδιοκτησία της βασίλισσας Χριστίνας της Σουηδίας, η οποία ως γνωστό ήταν μια βασίλισσα καλλιεργημένη που μελετούσε ασταμάτητα και είχε δημιουργήσει και μια πλούσια βιβλιοθήκη με πολύτιμες εκδόσεις, χειρόγραφα και άλλα. Τα έγγραφα αυτά μετά τον θάνατο της Σουηδής βασίλισσας πωλήθηκαν στη Βιβλιοθήκη του Βατικανού και έτσι διασώθηκαν αυτά τα σπάνια και πολύτιμα έγγραφα για την ιστορία μας.

Μέσα σε ένα από τα πιο πάνω έγγραφα διασώζεται τόσο η ενίσχυση της Μονής του Αγίου Νεοφύτου από τον βασιλιά Ιωάννη Β΄ Lusignan όσο και από τον νόθο του γιο, ο οποίος τελικά σφετερίστηκε το στέμμα από τη νόμιμη βασίλισσα και ετεροθαλή αδελφή του Καρλόττα. Αναφερόμαστε στον τελευταίο Φράγκο βασιλιά της Κύπρου Ιάκωβο Β΄ Lusignan. Όπως μαρτυρείται σε έγγραφο με ημερομηνία 4 Απριλίου 1468 ο βασιλιάς της Κύπρου συνέχιζε να ενισχύει τη Μονή του Αγίου Νεοφύτου, όπως έπραττε και ο πατέρας του. Σημειώνουμε ότι δεν αποκλείεται η ενίσχυση της Μονής του Αγίου Νεοφύτου, της Εγκλείστρας, όπως αναφέρεται στο σχετικό έγγραφο, από τον Ιωάννη Β΄ Lusignan, να είχε γίνει και με παρότρυνση της συζύγου του, βασίλισσας Ελένης Παλαιολόγου, η οποία ως γνωστόν ήταν θερμή υπέρμαχος της ορθοδοξίας. Σε τι συνίστατο η ενίσχυση αυτή προς τη μονή και για ποιο λόγο ο βασιλιάς την είχε παραχωρήσει; Οι ενισχύσεις και δωρεές στις μονές και στους ναούς συνήθως πραγματοποιούνταν για την ανάπαυση της ψυχής των δωρητών, για μνημόσυνα των δικών τους και για τους ίδιους τους δωρητές όταν θα εγκατέλειπαν τον παρόντα κόσμο ή για ευχές για μακροήμερευση, ευτυχία κ.ά. Η ενίσχυση προς τη Μονή του Αγίου Νεοφύτου εκ μέρους του βασιλιά συνίστατο στην παραχώρηση δώδεκα μοδίων σιταριού, τεσσάρων rotes μελάσας, ζάχαρης δηλαδή, και δώδεκα βυζαντίων. Αυτή ήταν η ετήσια ενίσχυση του βασιλιά Ιωάννη Β΄ Lusignan που είχε καθιερώσει ο ίδιος όπως παραχωρείται κάθε πρώτη του χρόνου, δηλαδή κατά την πρώτη Μαρτίου, γιατί ως γνωστό από τα ρωμαϊκά χρόνια έως τότε το ημερολογιακό έτος άρχιζε από την 1η Μαρτίου. Παρεμπιπτόντως αναφέρουμε ότι τον τρόπο αυτό χρονολόγησης ακολούθησε και η Δημοκρατία της Βενετίας έως την κατάλυσή της, το γνωστό more Veneto, κατά το βενετικόν έθος, αν και είχε καθιερωθεί το Γρηγοριανό Ημερολόγιο ήδη από το 1582. Η ενίσχυση της μονής

Στις 4 Απριλίου 1468 ο βασιλιάς Ιάκωβος Β΄ Lusignan έδωσε εντολή να παραδώσουν από το βαϊλάτο, δηλαδή το σύμπλεγμα χωριών των Κουκλιών, στον μοναχό Λεόντιο από τη μονή της Εγκλείστρας, δώδεκα μόδια σιτάρι, τέσσερις rotes ζάχαρη σε μελάσα (ένα roto ισοδυναμούσε περίπου με δύομισι κιλά) και δώδεκα βυζάντια, ενίσχυση ετήσια όπως αναφέρεται προς τη Μονή της Εγκλείστρας, την οποία είχε καθιερώσει ο πατέρας του. Το σιτάρι και η ζάχαρη εύλογα προέρχονταν από το βαϊλάτο των Κουκλιών, γιατί τα Κούκλια και η γύρω περιοχή ήταν βασιλική περιουσία. Επίσης η καλλιέργεια ζαχαροκαλάμου και ό,τι είχε σχέση με την παραγωγή και εκμετάλλευση της ζάχαρης επί Φραγκοκρατίας ανήκαν στον εκάστοτε βασιλιά. Η ζάχαρη που θα παραχωρούσε ο βασιλιάς στην Εγκλείστρα αναφέρεται στο έγγραφο ως μελάσα και πρόκειται για ζάχαρη σε σιρόπι, που συνήθως το φύλαγαν σε βαρέλια. Ουσιαστικά η μελάσα ήταν τρίτης ποιότητας ζάχαρη, αφού η ζάχαρη πρώτης ποιότητας ήταν η ζάχαρη σε σκόνη, που

ήταν και διωλισμένη και η οποία στις πηγές της εποχής απαντά ως polvere di zuccherο, δεύτερης ποιότητας ήταν η ζάχαρη η αποκαλούμενη ζαμπούρο, που δεν ήταν αρκετά διωλισμένη και τρίτης ποιότητας ήταν η σιροποειδής μελάσα, κατηγορία ζάχαρης που είχε χορηγηθεί στους μοναχούς της Εγκλείστρας. Υπεύθυνος για την παράδοση των πιο πάνω στον μοναχό Λεόντιο της Μονής της Εγκλείστρας ήταν ο βάλιος, δηλαδή ο διοικητής, του συμπλέγματος των χωριών (baliazo) των Κουκλιών.

Ο Φλώριος Βουστρώνιος, ίσως η πιο σημαντική πνευματική μορφή επί Βενετοκρατίας, δεν παραλείπει να μας υπενθυμίσει στην ιστορία του, όταν αναφέρεται στα ιερά λείψανα αγίων ότι ο Άγιος Νεόφυτος κοιμήθηκε και ενταφιάστηκε στην Εγκλείστρα και ότι ήταν ένας νεαρός μοναχός που ξεκίνησε από τα Λεύκαρα απ' όπου καταγόταν. Το γεγονός ότι η Μονή του Αγίου Νεοφύτου ήταν μία σπουδαία μονή τεκμηριώνεται και μέσα από τις βενετικές πηγές, αφού στη γνωστή έκθεση του Φραγκίσκου Αττάρ για την Κύπρο που είχε συνταχθεί γύρω στα 1520, αναφέρεται ότι το ετήσιο εισόδημά της ανερχόταν στα διακόσια δουκάτα, ενώ σε κάποιο άλλο χειρόγραφο με την ίδια έκθεση αναφέρεται ότι το ετήσιο εισόδημα της μονής ήταν πεντακόσια δουκάτα. Θα ήταν παράλειψη εάν δεν αναφερόμασταν και στον περίφημο χάρτη του 1542 της Κύπρου, έργο του σπουδαίου Κύπριου μηχανικού Λεωνίδα Αττάρ, τον οποίο είχε διοριστεί αργότερα η Δημοκρατία της Βενετίας στην πόλη των τεναγών για να φτιάχνει γεφύρια. Αναφέρουμε απλώς ότι ο Κύπριος αυτός μηχανικός ήταν βοηθός του Φραγκίσκου Bembo, που διορίστηκε στη μεγαλόνησο για να οριοθετήσει τα χωριά της Κύπρου, και υπήρξε επίσης και συνεργάτης του στρατιωτικού μηχανικού Ιούλιου Savorgnano, όταν επισκεύαζε τα τείχη της Κερύνειας. Στον χάρτη της Κύπρου ο Λεωνίδας Αττάρ σημειώνει με κεφαλαία γράμματα τη μονή του Αγίου Νεοφύτου ως Μ(ΟΝΗ) EGLISTRA, γεγονός που μαρτυρεί ότι η μονή είχε τέτοια φήμη όπως ακριβώς και η Μονή της Παναγίας του Κύκκου, η οποία σημειώνεται στον ίδιο χάρτη επίσης με κεφαλαία γράμματα.

Φέτος συμπληρώνονται οκτακόσια χρόνια από την κοίμηση του Αγίου Νεοφύτου του Εγκλείστου, "... των Λευκάρων το κλέος και Κυπρίων το καύχημα...".

Πηγή: parathyro.politis.com.cy